

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
_____ В.В. Кобильник

“ _____ ” _____ 20__ року.

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
МОВЛЕННЄВИ ТА СЕНСОРНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ ПОРУШЕННЯ**

для підготовки фахівців **першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

за освітньо-професійною програмою **Логопедія / Спеціальна психологія**

спеціальності **016 Спеціальна освіта**

галузі знань **01 Освіта / Педагогіка**

Розробники комплексу: Ю.А. Михальська кандидат психологічних наук, асистент кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи.

Затверджено на засіданні кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

Протокол від № 1 від “ ____ ” _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____ О.М. Вержиховська
підпис

“ ____ ” _____ 20__ року

Схвалено науково-методичною радою факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології

Голова науково-методичної ради факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології
_____ О.М. Опалюк
підпис

Протокол № від “ ____ ” _____ 20__ року

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри психолого-медико-
педагогічних основ корекційної роботи
_____ О.М. Вержиховська
підпис
_____ 20 ____ р.
число *місяць*

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МОВЛЕННЄВИ ТА СЕНСОРНІ СИСТЕМИ ТА ЇХ ПОРУШЕННЯ**

для підготовки фахівців **першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

за освітньо-професійною програмою **Логопедія / Спеціальна психологія**

спеціальності **016 Спеціальна освіта**

галузі знань **01 Освіта / Педагогіка**

мова навчання **українська**

20 ____ -20 ____ навчальний рік

Розробники програми: Ю.А. Михальська кандидат психологічних наук, асистент кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи.

Ухвалено на засіданні кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

Протокол № 1 від « ___ » серпня 2019 року

ПОГОДЖЕНО

Керівник
групи забезпечення освітньої програми

О.М. Вержиховська

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

1. Мета вивчення навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» є формування у студентів основоположних знань, спрямованих на адекватний вибір методів медико-педагогічної корекції і компенсації сенсорних і мовленнєвих порушень; знайомство студентів з анатомо-фізіологічними особливостями мовленнєвої та сенсорної системи, з причинами і основними симптомами порушень сенсорних систем і мовлення у дітей, лікуванням і профілактикою даної патології; формування уявлення про основні методи і прийоми дослідження сенсорних систем; опанування системою знань про використання методів корекції і компенсації слуху зору, розвитку мовлення і загального розвитку дитини; формування у студентів знань, умінь та навичок з даної дисципліни.

2. Обсяг дисципліни.

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	1-й	1-й
Семестр вивчення	2-й	1-й
Кількість кредитів ЄКТС	4 кредити ЄКТС	4 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	120 годин	120 годин
Кількість годин навчальних занять	52 годин	16 годин
Лекційні заняття	20 годин	6 годин
Практичні заняття	28 годин	10 годин
Семінарські заняття	–	–
Лабораторні заняття	–	–
Самостійна та індивідуальна робота	72 годин	104 години
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен

3. Статус дисципліни.

Навчальна дисципліна належить до нормативних навчальних дисциплін, дисциплін професійної підготовки підготовки.

4. Передумови для вивчення дисципліни – оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін: «Психологія»; «Основи невро- та психопатології», «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта», «Педагогіка з історією педагогіки», «Логопедія», «Загальна вікова та педагогічна логопсихологія», «Спеціальна педагогіка з історією», «Спеціальна теорія і методика виховання».

5. Програмні компетентності навчання.

Навчальна дисципліна «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» використовується для формування інтегральної, загальних та фахових компетентностей бакалавра спеціальної освіти.

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі і практичні проблеми в галузі спеціальної та інклюзивної освіти, або у процесі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає створення та застосування нових цілісних знань та професійної

практики при психолого-педагогічній корекції дітей з порушеннями мовлення дошкільного віку у загальноосвітніх дошкільних навчальних закладах інклюзивного призначення, інтегрованих групах та класах при загальноосвітніх дошкільних закладах, реабілітаційних центрах, спеціальних дошкільних закладах.

Загальні компетентності: здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як власного, так і оточуючих. Здатність застосовувати знання, вміння, цінності і досвід практичної діяльності з питань культури здоров'я та здорового способу життя, готовність до здоров'язбережувальної діяльності в корекційно-освітньому, навчально-реабілітаційному середовищі та створення психолого-педагогічних умов для формування здорового способу життя дітей з особливими освітніми потребами.

Спеціальні компетентності: вміння добирати оптимальний діагностичний інструментарій для психолого-педагогічного вивчення дитини з особливими освітніми потребами та використовувати його на практиці; здатність правильно визначати ступінь та структуру порушення, особливості індивідуального розвитку дитини; вміння здійснювати психолого-педагогічне вивчення сім'ї, в якій виховується дитина з особливими освітніми потребами. Здатність до застосування психолого-педагогічних, корекційно-методичних та фахових знань; вміння відбирати і систематизувати корекційно-педагогічний матеріал з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей тих, хто навчається; здатність застосовувати відповідні методи, прийоми, форми, засоби реабілітації і корекційного навчання та виховання; досвід організації корекційно-педагогічного і навчально-реабілітаційного процесів; формування системи дидактико-методичних знань і умінь; здатність удосконалювати власну професійну діяльність. Здатність здійснювати освітньо-корекційний процес з урахуванням психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб осіб з особливими освітніми потребами (порушення інтелекту, мовлення, комплексні порушення психофізичного розвитку, в структурі яких є інтелектуальне порушення тощо) в спеціальних та інклюзивних закладах загальної середньої та дошкільної освіти; реабілітаційних установах тощо. Здатність до застосування професійних медико-біологічних знань і практичних умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту корекційного, навчально-реабілітаційного процесу відповідної освітньої галузі. Здатність оцінити структуру дефекту при психофізіологічних порушеннях (мовлення, інтелекту, функцій опорно-рухових та сенсорних систем); потенційні можливості розвитку різних сторін особистості і закономірності фізичного і психічного розвитку дітей з мовленнєвими, сенсорними, інтелектуальними порушеннями.

Здатність виконувати корекційну навчально-виховну роботу з профілактики, подолання порушень психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами (інтелектуальні порушення, затримка психічного розвитку, порушення мовленнєвого розвитку, комплексні порушення психофізичного розвитку, в структурі яких є інтелектуальні порушення) у навчально-виховному, реабілітаційному процесі незалежно від типу закладу і форми організації навчально-виховної діяльності. Володіння засобами та методами корекції пізнавальних психічних процесів, мовлення, емоційно-вольової сфери в процесі виховання дітей. Здатність корекційно спрямовувати діяльність дитячого колективу, в є діти з особливими освітніми потребами. Здатність здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з інвалідністю в різних типах закладів, підпорядкованих МОН, МООЗ, Мін. ' особливими освітніми потребами раці та соціальної політики.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення»: уміти використовувати методики дослідження органів слуху і мовлення; аналізувати результати дослідження слухової і зорової функції; виявляти психофізичні особливості діяльності дітей з сенсорними і мовленнєвими порушеннями і грамотно проводити гігієнічні і лікувальні заходи; визначати види патології і аномалії розвитку органів слуху і мовлення; аналізувати різні патології периферичних відділів слухової, зорової і мовленнєвої систем і причини, що призводять до стійких порушень; оволодіти простими методами дослідження слухових, мовних і зорових функцій у дітей; методами профілактики, гігієни, корекції і

реабілітації різних розладів зорової, слухової і мовленнєвої систем у дорослих і дітей; здійснювати раннє виявлення сенсорних порушень у дітей.

7. Засоби діагностики результатів навчання.

Засобами діагностики успішності навчання з дисципліни є: поточне оцінювання відповідей та виконання завдань на практичному занятті; оцінка за ІНДЗ.

8. Програма навчальної дисципліни.

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	разом	у тому числі					
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Тема 1. Загальна характеристика сенсорних систем	14	2	4	-	-	8	-
Тема 2. Сомато-вісцеральні сенсорні системи	11	2	2	-	-	7	-
Тема 3. Будова та функції зорової сенсорної системи	11	2	2	-	-	7	-
Тема 4. Будова слухового аналізатора	11	2	2	-	-	7	-
Тема 5. Фізіологія слухового аналізатора	11	2	2	-	-	7	-
Тема 6. Будова і функція мовленнєвого апарату	15	2	4	-	-	9	-
Тема 7. Методи дослідження органів мовлення і слуху	15	2	4	-	-	9	-
Тема 8. Порушення будови та рухливості органів артикуляції	15	2	4	-	-	9	-
Тема 9. Патологія органів мовлення і слуху	17	4	4	-	-	9	-
Разом годин	120	20	28	—	—	72	—

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	разом	у тому числі					
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Тема 1. Загальна характеристика сенсорних систем	13,5	0,5	1	-	-	12	-
Тема 2. Сомато-вісцеральні сенсорні системи	12,5	0,5	1	-	-	11	-
Тема 3. Будова та функції зорової сенсорної системи	12,5	0,5	1	-	-	11	-
Тема 4. Будова слухового аналізатора	12,5	0,5	1	-	-	11	-
Тема 5. Фізіологія слухового аналізатора	12,5	0,5	1	-	-	11	-
Тема 6. Будова і функція мовленнєвого апарату	13,5	0,5	1	-	-	12	-
Тема 7. Методи дослідження органів мовлення і слуху	14	1	1	-	-	12	-
Тема 8. Порушення будови та рухливості органів артикуляції	15	1	2	-	-	12	-
Тема 9. Патологія органів мовлення і слуху	14	1	1	-	-	12	-
Разом годин	120	6	10	–	–	104	–

9. Форми поточного та підсумкового контролю.

Формою поточного контролю є опитування, МКР, формою підсумкового контролю успішності навчання є екзамен.

10. Критерії оцінювання результатів навчання.

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» оцінюються згідно Тимчасового положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового контролю. Сума отриманих студентом балів в інтервалі від 1 до 100.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Реферативні дослідження та есе, практичні індивідуальні та групові завдання, які виконує студент за визначеною тематикою

перевіряються викладачем. Модульний контроль знань здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань.

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях

Максимальний бал оцінки поточної успішності студентів на навчальних заняттях рівний 12.

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Студент не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно

		використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості мовних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки лінгвістичної науки; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні мовні явища, процеси.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Якщо студент не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття студент має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні, індивідуальні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Студенту, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Студент, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість,

пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, студент повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Форми поточного та підсумкового контролю і розподіл балів за змістовим модулем 1 для навчальних дисциплін, формою підсумкового контролю яких є

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота	40	100
20 балів	30 балів	10 балів		

Критерії та норми оцінювання знань, вмінь і навичок студентів з предмету «Спеціальна методика дошкільного виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення».

Оцінка	Знання	Вміння	Навички
«12-10» Відмінно (90-100 балів) Високий (творчо- професійни й) рівень	<p>Має всебічні та глибокі знання навчального предмету за програмою дисципліни. Добре засвоїв сутність поняття про роль дошкільного виховання дітей з тяжкими розладами мовлення, зміст і методи корекційно-виховної роботи з даною категорією дітей раннього і дошкільного віку; щодо положення про провідну роль навчання та виховання у розвитку дітей з тяжкими розладами мовлення; про сучасні погляди педагогів і педагогів-логопедів в галузі загальної і спеціальної дошкільної педагогіки, напрямки досліджень (клінічні, нейрофізіологічні, психолого-педагогічні); про систему дошкільних закладів для дітей з тяжкими розладами мовлення. Має уявлення про комплектування педагогічних груп і організацію роботи в них; критерії відбору; обов'язки педагога-логопеда і вихователя у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установ для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Досконало знає особливості про структуру професійної діяльності педагога-логопеда дошкільних закладів; щодо корекційно-виховної роботи у логопедичних групах</p>	<p>Вміє вільно і точно аналізувати організацію роботи педагогічного персоналу групи; виділяти рівень сформованості різних видів діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; використовувати клінічні, психолого-педагогічні дослідження при роботі з дітьми з ; планувати роботу педагогічного персоналу групи, особливостей його взаємозв'язку; професійно поводити себе згідно до структури професійної діяльності педагога-логопеда дошкільних закладів; вміння організувати усі напрямки виховної роботи з дошкільниками з тяжкими порушеннями мовлення (фізичний, розумовий, трудовий, естетичний, моральний, екологічний, тощо); впроваджувати принципи відбору дітей в процесі роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установ для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; розробляти корекційно-реабілітаційні програми з різних видів діяльності (предметно практичної, ігрової, трудової, суспільно-корисної, тощо); впроваджувати сучасні технології і методики у</p>	<p>Чітко демонструє навички правильного аналізу психічного розвитку дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Усвідомлено розкриває та показує напрямки конкретного відмежування дітей з порушеннями мовлення різних вікових груп, відмежування від подібних станів; складання журналу погодинної організації діяльності педагогічного персоналу групи; складання і доопрацювання розділів програми спеціальної дошкільної установи; розробки індивідуального та групового навчання, виховних та корекційних занять з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку; розробки моделі виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення; розробки етапів оволодіння знаряддєвими діями і стадії оволодіння знаряддєвими операціями з практично-дійового аналізу об'єкта дитиною-дошкільником з порушеннями мовлення; проведення занять з різних видів предметно практичної діяльності, ігрової та образотворчої діяльності, аналізу відповідної діяльності дитини і написання психолого-педагогічної характеристики на неї; складання діагностичної картки обстеження різних видів діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; вивчення потенційних можливостей</p>

дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (завдання, зміст, діагностика, корекція, навчання, виховання, реабілітація), форми, методи та засоби виховного впливу на дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; про передумови становлення і розвиток предметно-практичної діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення раннього віку; про теоретичні положення даної проблеми.

Вміє чітко аналізувати методика роботи з розвитку дій з найпростішими знаряддями праці у дошкільників з порушеннями мовлення; методики роботи з оволодіння співвідносними та знаряддями діями в процесі трудового виховання дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; про етапи корекційної роботи з розвитку предметно-практичної діяльності при цілеспрямованому навчанні дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення ігровим діям; про методику і теорію гри; про особливості ігрової діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; про організацію та зміст навчання сюжетно-рольової гри у дошкільників з порушеннями мовлення; методику та технологію навчання дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення дидактичним і руховим іграм; педагогічне керівництво ними.

Вміє чітко аналізувати завдання корекційно-розвиваючого навчання, його системи, технологій та їх нормативно-документальне забезпечення; сучасні технології корекційно-реабілітаційної роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, особливості впровадження

навчально-виховний процес у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; аналізувати програму спеціального дошкільного закладу за усіма напрямками навчально-виховної та корекційно-реабілітаційної роботи; корекційно спрямовувати групові та індивідуальні заняття з дошкільниками із тяжкими порушеннями мовлення; поєднувати провідні види діяльності з психічним розвитком кожної окремої дитини; розпізнавати критичні періоди розвитку дитини при типовому розвитку та порушеннях мовлення; підбирати види дитячих ігор згідно до індивідуальних психофізіологічних особливостей дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; відокремлювати різні види ігор за їх сутністю, структурою, змістом; планувати заняття з навчання дидактичним і руховим іграм; педагогічне керівництво діяльності дітей на етапі переходу від гри до навчання; вимоги до організації планування занять з навчання гри у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; про формування образотворчої діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення.

Вміє точно розробляти корекційні програми, для дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку за віковими та психофізіологічними ознаками; аналізувати і проводити корекційні, індивідуальні та групові заняття; відокремлювати професійні якості вчителя-логопеда; аналізувати діяльність в позаурочний час дошкільника із тяжкими порушеннями мовлення, враховуючи особливості розвитку у них психічних і пізнавальних процесів.

дошкільників з порушеннями мовлення; аналізу навчально-виховних та корекційних занять з різних напрямків роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; складання плану-схеми, конспекту занять.

Послідовно та логічно демонструє навички правильного і детального аналізу психічного розвитку дітей з порушеннями мовлення дошкільного віку, складання психолого-педагогічної характеристики на них.

Завжди виявляє конкретні навички використання різних форм, методів і засобів при проведенні корекційних групових та індивідуальних занять, правильної організації та проведення педагогічних занять у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; індивідуальної роботи з даною категорією дітей.

Послідовно і логічно демонструє навички правильного використання, форм, методів і прийомів в навчально-виховному та корекційно-реабілітаційному процесі у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

	<p>простих програм у методико-навчальний процес, тощо. Досконало знає основну літературу, вказівки, положення, нормативні матеріали з розвитку, навчання і виховання дітей з тяжкими розладами мовлення дошкільного віку.</p> <p>Ознайомився з додатковою літературою, рекомендованою навчальною програмою для спеціальних дошкільних закладів.</p>	<p>Вміє усвідомлено розробляти, проводити та аналізувати заняття у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; дає вичерпні, повні, грамотні відповіді на програмовані запитання. Вміє вільно виконувати практичні заняття передбачені програмою. Вміє використовувати довідники, довідникову літературу, грамотно подати програмний матеріал.</p>	
<p>«9-7» Добре (75-89 балів) Достатній (алгоритміч но дієвий) рівень</p>	<p>Показує повні знання навчального матеріалу з предмету за програмою дисципліни. Засвоєнні основні положення, які торкаються сутності поняття про роль дошкільного виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення, зміст і методи корекційно-виховної роботи з даною категорією дітей раннього і дошкільного віку; щодо положення про провідну роль навчання та виховання у розвитку дитини; про сучасні погляди педагогів і педагогів-логопедів в галузі загальної і спеціальної дошкільної педагогіки, напрямки досліджень (клінічні, нейрофізіологічні, психолого-педагогічні); про систему дошкільних закладів для дітей з порушеннями мовлення відомств.</p> <p>Володіє знаннями про комплектування педагогічних груп і організацію роботи в них; критерії відбору; обов'язки педагога-логопеда і вихователя у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.</p> <p>Знає особливості структури професійної діяльності педагога-логопеда дошкільних закладів; щодо корекційно-виховної роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення</p>	<p>Вміє аналізувати організацію роботи педагогічного персоналу групи; виділяти рівень сформованості різних видів діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; використовувати клінічні, психолого-педагогічні дослідження при роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення; планувати роботу педагогічного персоналу групи, особливостей його взаємозв'язку; професійно поводити себе згідно до структури професійної діяльності вчителя-логопеда дошкільних закладів; вміння організувати усі напрямки виховної роботи з дошкільниками з тяжкими порушеннями мовлення (фізичний, розумовий, трудовий, естетичний, моральний, екологічний, тощо); впроваджувати принципи відбору дітей в процесі роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.; розробляти корекційно-реабілітаційні програми з різних видів діяльності (предметно практичної, ігрової, трудової, суспільно-корисної, тощо); впроваджувати сучасні технології і методику у навчально-виховний процес у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.;</p>	<p>Демонструє навички правильного аналізу психічного розвитку дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.</p> <p>Розкриває та показує напрямки конкретного відмежування дітей з тяжкими порушеннями мовлення різних вікових груп, відмежування від подібних станів; складання журналу погодинної організації діяльності педагогічного персоналу групи; складання і доопрацювання розділів програми спеціальної дошкільної установи; розробки індивідуального та групового навчання, виховних та корекційних занять з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку; розробки моделі виховання дітей з порушеннями мовлення; розробки етапів оволодіння знаряддевими діями і стадії оволодіння знаряддевими операціями з практично-дійового аналізу об'єкта дитиною з тяжкими порушеннями мовлення; проведення занять з різних видів предметно практичної діяльності, ігрової та образотворчої діяльності, аналізу відповідної діяльності дитини і написання психолого-педагогічної характеристики на неї; складання діагностичної картки обстеження різних видів діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; вивчення потенційних можливостей даної категорії дошкільників; аналізу навчально-виховних та корекційних занять з різних напрямків роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних</p>

(завдання, зміст, діагностика, корекція, навчання, виховання, реабілітація), форми, методи та засоби виховного впливу на дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; про передумови становлення і розвиток предметно-практичної діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення раннього віку; про теоретичні положення даної проблеми.

Вміє аналізувати методику роботи з розвитку дій з найпростішими знаряддями праці у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; методику роботи з оволодіння співвідносними та знаряддєвими діями в процесі трудового виховання дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; про етапи корекційної роботи з розвитку предметно-практичної діяльності при цілеспрямованому навчанні дошкільників з порушеннями мовлення ігровим діям; про методику і теорію гри; про особливості ігрової діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; про організацію та зміст навчання сюжетно-рольової гри у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; методику та технологію навчання дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення дидактичним і руховим іграм; педагогічне керівництво ними.

Дас аналіз щодо завдань корекційно-розвиваючого навчання, його системи, технологій та їх нормативно-документальне забезпечення; сучасних технологій корекційно-реабілітаційної роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, особливості впровадження простих програм навчального процесу, тощо. Опрацює основну літературу, вказівки, положення, нормативні матеріали з розвитку, навчання

аналізувати програму спеціального дошкільного закладу за усіма напрямками навчально-виховної та корекційно-реабілітаційної роботи; корекційно спрямовувати групі та індивідуальні заняття з дошкільниками з тяжкими порушеннями мовлення; поєднувати провідні види діяльності з психічним розвитком кожної окремої дитини; розпізнавати критичні періоди розвитку дитини при типовому розвитку та при порушеннях мовлення; підбирати види дитячих ігор згідно до індивідуальних психофізіологічних особливостей дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; відокремлювати різні види ігор за їх сутністю, структурою, змістом; планувати заняття з навчання дидактичним і руховим іграм; педагогічне керівництво діяльності дітей на етапі переходу від гри до навчання; вимоги до організації планування занять з навчання гри у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; про формування образотворчої діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення.

Вміє розробляти корекційні програми для дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку за віковими та психофізіологічними ознаками; аналізувати і проводити корекційні, індивідуальні та групові заняття; відокремлювати професійні якості вчителя-логопеда; аналізувати діяльність в позаурочний час дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення, враховуючи особливості розвитку психічних і пізнавальних процесів.

Вміє усвідомлено розробляти, проводити та аналізувати заняття у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; дас

установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; складання плану-схеми, конспекту занять.

Демонструє навички правильного і детального аналізу психічного розвитку дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення, розробки моделі виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення; розробки етапів оволодіння знаряддєвими діями і стадії оволодіння знаряддєвими операціями з практично-дійового аналізу об'єкта дитиною з порушеннями мовлення; проведення занять з різних видів предметно-практичної діяльності, ігрової та образотворчої діяльності, аналізу відповідної діяльності дитини і написання психолого-педагогічної характеристики на неї; складання діагностичної картки обстеження різних видів діяльності розумово відсталих дошкільників; вивчення потенційних можливостей дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; аналізу навчально-виховних та корекційних занять з різних напрямків роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; складання плану-схеми, конспекту занять.

Демонструє навички правильного і детального аналізу психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку, складання психолого-педагогічної характеристики на них.

Виявляє конкретні навички використання різних форм, методів і засобів при проведенні корекційних групових та індивідуальних занять, правильної організації та проведення педагогічних занять у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.; індивідуальної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення.

Демонструє навички правильного використання, форм, методів і прийомів в навчально-

	<p>і виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку.</p> <p>Ознайомився з додатковою літературою, рекомендованою навчальною програмою для логопедичних груп дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення .</p>	<p>відповіді на програмовані запитання. Вміє виконувати практичні заняття, передбачені програмою.</p> <p>Вміє використовувати довідники, довідникову літературу, добре подати програмний матеріал.</p>	<p>виховному та корекційно-реабілітаційному процесі у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення..</p>
<p>«6-4» Задовільно (60-74 балів) Середній (репродуктивний) рівень</p>	<p>Має знання тільки основного матеріалу в обсязі необхідного для подальшого навчання і наступної роботи.</p> <p>Ознайомлений з основною літературою, рекомендованою програмою. Допускає помилки у відповідях на теоретичні запитання дисципліни і при виконанні практичних завдань, але володіє необхідними знаннями для виправлення помилок під керівництвом викладача, які торкаються сутності дошкільного виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення, зміст і методи корекційно-виховної роботи з даною категорією дітей раннього і дошкільного віку; щодо положення про провідну роль навчання та виховання у розвитку дитини; про сучасні погляди педагогів і педагогів-логопедів в галузі загальної і спеціальної дошкільної педагогіки, напрямки досліджень (клінічні, нейрофізіологічні, психолого-педагогічні); про систему дошкільних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення різних відомств.</p> <p>Володіє не повними знаннями про комплектування педагогічних груп і організацію роботи в них; критерії відбору; обов'язки педагога-логопеда і вихователя у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.</p> <p>Не повно володіє інформацією щодо особливостей та структури професійної діяльності педагога-логопеда дошкільних закладів; щодо корекційно-виховної роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та</p>	<p>Вміє поверхнево , неповно і неточно аналізувати і доводити основні положення організації роботи педагогічного персоналу групи; виділяти рівень сформованості різних видів діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; використовувати клінічні, психолого-педагогічні дослідження при роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення; планувати роботу педагогічного персоналу групи, особливостей його взаємозв'язку; професійно поводити себе згідно до структури професійної діяльності вчителя-логопеда дошкільних закладів; вміння організувати усі напрямки виховної роботи з дошкільниками з тяжкими порушеннями мовлення (фізичний, розумовий, трудовий, естетичний, моральний, екологічний, тощо); впроваджувати принципи відбору дітей в процесі роботи спеціальної дошкільної установи; розробляти корекційно-реабілітаційні програми з різних видів діяльності (предметно практичної, ігрової, трудової, суспільно-корисної, тощо); впроваджувати сучасні технології і методики у навчально-виховний процес у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; аналізувати програму спеціального дошкільного закладу за усіма напрямками навчально-виховної та корекційно-реабілітаційної роботи; корекційно спрямовувати групові та індивідуальні заняття з</p>	<p>Недостатньо володіє навичками правильного аналізу психічного розвитку дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.</p> <p>Недостатньо, неповно, поверхово розкриває напрямки конкретного відмежування дітей з тяжкими порушеннями мовлення різних вікових груп, відмежування від подібних станів; складання журналу погодинної організації діяльності педагогічного персоналу групи; складання і доопрацювання розділів програми спеціальної дошкільної установи; розробки індивідуального та групового навчання, виховних та корекційних занять з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку; розробки моделі виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення; розробки етапів оволодіння знаряддєвими діями і стадії оволодіння знаряддєвими операціями з практично-дійового аналізу об'єкта дитиною з порушеннями мовлення; проведення занять з різних видів предметно-практичної діяльності, ігрової та образотворчої діяльності, аналізу відповідної діяльності дитини і написання психолого-педагогічної характеристики на неї; складання діагностичної картки обстеження різних видів діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; вивчення потенційних можливостей дошкільників з порушеннями мовлення; аналізу навчально-виховних та корекційних занять з різних напрямків роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; складання плану-схеми, конспекту занять.</p> <p>Самостійно не виявляє навички</p>

реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (завдання, зміст, діагностика, корекція, навчання, виховання, реабілітація), форми та засоби виховного впливу на дошкільників; про передумови становлення і розвитку предметно-практичної діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення раннього віку; про теоретичні положення даної проблеми.

Не достатньо чітко аналізує методiku роботи з розвитку дій з найпростішими знаряддями праці у дошкільників з порушеннями мовлення; методiku роботи з оволодіння співвідносними та знаряддевими діями в процесі трудового виховання розумово відсталих дошкільників; про етапи корекційної роботи з розвитку предметно-практичної діяльності при цілеспрямованому навчанні дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення ігровим діям; про методiku і теорію гри; про особливості ігрової діяльності дошкільників з порушеннями мовлення; про організацію та зміст навчання сюжетно-рольової гри у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; методiku та технологію навчання дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення дидактичним і руховим іграм; педагогічне керівництво ними.

Дає не повний аналіз щодо завдань корекційно-розвиваючого навчання, його системи, технологій та їх нормативно-документальне забезпечення; сучасних технологій корекційно-реабілітаційної роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установ для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, особливості впровадження простих програм, методик навчального процесу, тощо.

Не повно опрацьовує основну

дошкільниками з тяжкими порушеннями мовлення; поєднувати провідні види діяльності з психічним розвитком кожної окремої дитини; розпізнавати критичні періоди розвитку дитини при типовому розвитку та порушеннях мовлення; підбирати види дитячих ігор згідно до індивідуальних та психофізіологічних особливостей дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; відокремлювати різні види ігор за їх сутністю, структурою, змістом; планувати заняття з навчання дидактичним і руховим іграм; педагогічне керівництво діяльності дітей на етапі переходу від гри до навчання; вимоги до організації планування занять з навчання гри в спеціальному дошкільному закладі; про формування образотворчої діяльності у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення.

Робить спробу розробляти корекційні програми для дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку за віковими та психофізіологічними ознаками; аналізувати і проводити корекційні, індивідуальні та групові заняття; відокремлювати професійні якості вчителя-логопеда; аналізувати діяльність в позаурочний час дошкільника із тяжкими порушеннями мовлення, враховуючи особливості розвитку психічних і пізнавальних процесів та мовлення.

Вміє не достатньо усвідомлено розробляти, проводити та аналізувати заняття у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установ для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; дає відповіді на програмовані запитання. Вміє за допомогою педагога виконувати практичні завдання передбачені програмою. Може іноді використовувати довідники, довідникову літературу, не вміє подати програмний матеріал.

правильного і детального аналізу психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку, розробки моделі виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення; розробки етапів оволодіння знаряддевими діями і стадії оволодіння знаряддевими операціями з практично-дійового аналізу об'єкта дитиною з тяжкими порушеннями мовлення; проведення занять з різних видів предметно-практичної діяльності, ігрової та образотворчої діяльності, аналізу відповідної діяльності дитини і написання психолого-педагогічної характеристики на неї; складання діагностичної картки обстеження різних видів діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; вивчення потенційних можливостей дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення; аналізу навчально-виховних та корекційних занять з різних напрямків роботи у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установ для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; складання плану-схеми, конспекту занять. Неповно виявляє навички правильного і детального аналізу психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку, складання психолого-педагогічної характеристики на них.

Не достатньо повно виявляє навички використання різних форм, методів і засобів при проведенні корекційних групових та індивідуальних занять, правильної організації та проведення педагогічних занять у логопедичних групах дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установ для дітей з тяжкими порушеннями мовлення; індивідуальної роботи з дитиною з порушеннями мовлення. Самостійно без додаткових інструкцій не демонструє навички правильного використання, форм та методів і прийомів в навчально-виховному та корекційно-реабілітаційному процесі у логопедичних групах

	літературу, вказівки, положення, нормативні матеріали з розвитку, навчання і виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення дошкільного віку. Не вивчає додаткову літературу, рекомендовану навчальну програму для спеціальних дошкільних закладів.		дошкільних закладів та реабілітаційних центрів, спеціальних дошкільних установах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
«1-3» Незадовільно (59 і менше балів) Початковий (понятійний) рівень	Не володіє системою знань навчального матеріалу дисципліни. Допускає грубі помилки при відповідях. Має недостатні знання для самостійного оволодіння програмним матеріалом без додаткової підготовки.	Не вміє вирішувати передбаченні програмою практичні завдання або допускає принципові помилки у їх виконанні. Демонструє неуміння орієнтуватися в основній літературі і нормативних матеріалах.	Не володіє навичками, які передбачені програмою курсу.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

За кожен вірну відповідь з МКР нараховується 10 балів (3 завдання) – 30 балів. Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. До її написання допускаються всі студенти. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Студенти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни	Оцінка за шкалою ЄКТС	Пояснення	Рекомендовані системою ЄКТС статистичні значення (у %)	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	10	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	25	Добре	
75-81	C	Добре	30		

		(в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилوک)			
67-74	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	25	задовільно	
60-66	E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	10		
35-59	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)		незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)			

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою) – програми з корекційно-розвивальної роботи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, мультимедійні засоби.

12. Рекомендована література.

Основна

1. Анатомія, фізіологія та патологія органів слуху і мовлення : навч. посібник для студ. ф-ту дошк. та корекц. освіти / уклад. Н. П. Голуб. – Умань : Візаві, 2015. – 116 с.

2. Боярчук О. Д. Анатомія, фізіологія і патологія органів слуху та мови: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Д.Боярчук. – Луганськ: Альма-матер, 2008. – 175 с.

3. Физиология сенсорных систем: учебное пособие для вузов / Под общей ред. Я.А. Альтмана. – СПб. : «Паритет2, 2003. – 352 с.

4. Яковлева С.Д. Анатомио-фізіологічні та клінічні основи дефектології: Навчальний посібник / С.Д. Яковлева. – Херсон: Персей, 2001. – 268 с.

Допоміжна

1. Бадалян Л.О. Невропатология: Учеб. для студентов / Л.О. Бадалян. – М. : Просвещение, 1987. – 317 с.

2. Маркова Т.О. Сенсорные системы человека. Ч. I (учебное пособие) / Т.О.Маркова, Н.В. Репш. Уссурийск: ФГАОУ ВПО ДВФУ (Школа педагогики), 2013. – 36 с.

3. Смирнов В.М. Физиология сенсорных систем и высшая нервная деятельность: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.М. Смирнов, С.М. Будылина. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 304 с.

4. Сапин М. Р. Анатомия и физиология детей и подростков [Текст]: учебное пособие для вузов/М. Р. Сапин, З. Г. Брыксина. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.:Академия,2005. – 432 с.

5. Швецов А. Г. Анатомия, физиология и патология органов слуха, зрения и речи: Учебное пособие / А.Г.Швецов. – Великий Новгород, 2006. – 68 с.

13. Рекомендовані джерела інформації

1. Бібліотека ім. В.І.Вернадського [Електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua>
2. Бібліотека МАУП [Електронний ресурс] // режим доступу: library.iapm.edu.ua/metod/2328.pdf
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01,01.2019 р. [Електронний ресурс] // режим доступу: <https://zakon.help> > law > 1556-VII > edition01.01.2019
4. Закон України «Про освіту» від 06,06.2019 р. [Електронний ресурс] // режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua> > laws > show
5. Закон України «Про загальну середню освіту» від 25,04.2019 р. [Електронний ресурс] // режим доступу: <https://zakon.help> > law > 651-XIV
6. Закон України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 23.05.2017р. № 2053-VIII [Електронний ресурс] // режим доступу: <https://ukrainepravo.com> > law-making > bill passed by legislature > ians
7. Словники України on-line [Електронний ресурс] // режим доступу: http://www.ulif.org.ua/ulp/dict_all/